

DZWONIĆ (54) *vb impf*

dzwonić (42), **zwońić** (12); dzwonić *RejRozpr* (2), *SeklKat BielKom*, *GroicPorz* (2), *RejWiz* (3), *RejZwierz*, *BielKron* (7), *RejAp* (2), *RejPos* (4), *BudBib*, *SkarŻyw*(5), *CzechEp*, *WyprPl*, *LatHar* (4), *KlonWor*; zwońić *BierEz*, *KromRozm III*, *KrowObr* (2), *RejFig*, *OrzQuin* (2), *SienLek*; dzwonić : zwońić *RejKup* (3 : 1), *Mącz* (1 : 1), *HistRzym* (1 : 1), *GrzegŚm* (1 : 1).

-o- (3) *Mącz* (2), *WyprPl*, -ó- *OrzQuin* (2).

inf dzwonić (7). \diamond *praes 1 sg* dzwonię (2). \diamond *3 sg* dzwoni (6). \diamond *3 pl* dzwonią (16). \diamond *praet 1 sg m* dzwonił(e)m (1). \diamond *3 sg m* dzwonił (3). *n* dzwoniło (1). \diamond *1 pl m pers* -chmy dzwoniłi (1). \diamond *3 pl m pers* zwoñili (1). *subst* dzwoniły (2). \diamond *fut 3 sg m* dzwonić będzie (1) *RejRozpr*, będzie dzwonił (1) *BielKron*. \diamond *3 pl m pers* będą zwoñić (1). *subst* będą zwoñić (1). \diamond *imp 1 sg* niechaj dzwonię (1). \diamond *2 sg* dzwoñ (1). \diamond *con 2 sg m* byś dzwonił (1). \diamond *3 sg m* by zwoñił (1). \diamond *3 pl m pers* by zwoñili (1). \diamond *impers* dzwoniłono (2). \diamond *part praes act* dzwoniąc (3).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z tych samych przykładów) – XIX w.

1. *Bić w dzwon, poruszać dzwonem lub dzwonkiem celem wywołania dźwięku, wzywać za pomocą bicia w dzwon, sygnalizować dzwonkiem; pulsare Mącz; pulsare tintinnabulum Cn* (45) : *BierEz Ov; Pulso, Vítawicznie biyę/ wygániam/ Też dzwonię. Mącz* 287a.

dzwonić na co (2): A dla lepszej pewności y więtzey wiadomości/ thedy na taki Sąd wyłożony trzy kroć thegoż dnia po rąnu dzwonią. *GroicPorz lv. Cf* »na gwałt dzwonić«.

dzwonić na kogo k czemu (1): Yuż ná nas zwoñą k obyádu. *KromRozm III Q4*.

Zwroty: »w dzwon(ek) dzwonić« [szyk zmienny] (3): niofą przed nim znák męki Páñfkiey/ dzwonią we wżytki dzwoñy *GroicPorz z3v; RejFig Ccv; BielKron* 418v.

»na gwałt dzwonić« (4): niźli Ráyce zefzli z zamku pośpolítwo zámknąwży brony ná gwałth dzwoniło *BielKron* 393v.

Przen (1) :

Zwrot: *peryfr.* »dzwonić cichem dzwonem« = *cicho wypuszczać wiatry* (4): Czos my barzo załmierdzyalo. Alboć kto rzygnal ogonem Albo dzwoni czyhem dzwonem. *RejKup* 15v.

a. *Za pomocą dzwonu kościelnego wzywać na modlitwę, nabożeństwa i obrzędy religijne; w kościele katolickim: używać dzwonka przy ceremoniach kościelnych i obrzędach; salutandae Deiparae signum aere dare Cn* (36) : Potym bieży po kolendzie W káżdym káćie dzwonić będzie *RejRozpr E2v, A2v; SeklKat Z2v; RejKup c2; RejWiz* 181v, 183v; iż ten áni kropił/ ani kurzył/ áni dzwonił *RejPos* 346v, 244; a skoro poczęto [na jutrznią] dzwonić/ ległá/ áby iey fioftry ná modlitwie nie záłtály. *SkarŻyw* 161; *LatHar* 54, 55.

dzwonić komu (3): *RejKup* 14; A mychmy im [ludziom zmarłym] tu dzwoniłi/ kádzili/ fwieczki ftawiáli/ y mfyce náymowáli. *RejAp* 54; *RejPos* 243.

dzwonić ku czemu (1): iádac imo kościół vftyfzeli áno ku Bożemu ciáłu dzwonią *BielKron* 323.

dzwonić na co (8): Napierwey Kápitulny flugá będzie dzwonił ná trzy godziny w onym zámknieniu ná mřzą do káplice *BielKron* 234v, 164, 189; bo iuż oto ná Niefzporzy zwoñą *OrzQuin O2v; SkarŻyw* 161; *WyprPl* A3; *LatHar* 10, 12 marg.

dzwonić za co (2): że ty dułże/ zá ktore dzwonią y wrzełzczą mniimáiąc by chodziły po kątoch ftekaiając/ precz odmiátuiemy. *GrzegŚm* 29, 29.

Zwrot: »(w) dzwon(y) (a. zwonki) dzwonić« [szyk zmienny] (4): *KrowObr* 119; Albo też gdy biega s frebrną klatką około kołcioła/ fwiece pali/ dzwony dzwoni *RejAp* 180; *WyprPl* A3; Nie chay w ftáry^m kościele dzwonię w ftáre dzwony. *KlonWor* 71.

»zwońić pro pace« [szyk zmienny] (2): Ten mowię Papiełz [...] poránu/ y wietzor trzy kroć zwońić *pro pace* rołkazał *KrowObr* 136v; Ale iuż nádchodźi noc/ á to y *pro pace* zwońią *OrzQuin* Aav.

Szereg: »sygnować i dzwonić« (4): Iutrznie z kapłany y Kánoniki fwymi śpiewał/ y drugdy ie wnocy budził/ łam fygnuiąc y dzwoniąc. *SkarŻyw* 412.

W przeni (1) :

Zwrot: »[komu] dzwonić na pacierze« = *należć do stanu duchownego* (1): Lepyey łobie z mężem miełzkác w wierze/ Niżli komu dzwonić na pacierze *BielKom* G4.

Przeni (4) :

a) *Wyklinać, ekskomunikować; oszdić* (3) :

dzwonić komu (1): gdyż Papieżom nie dzwonią, áż po śmierci, *CzechEp* [407].

dzwonić na kogo (2): Barzo będą nanie zwońicz Lútre m zwacz/ a fwjecky galicz *RejKup* P. *Cf Zwrot*.

Zwrot: »dzwonić [na kogo] dzwonki« (1): A nie dzwoniono ná nie dzwonki áni gálzono fwieczek *RejPos* 23.

b) *Grzebać, chować umarłego [komu]* (1) : A fnadź lepyey niż wáfzy bywamy wefeli. Co fie v was po świátu thám s konwiámi gonia/ Alic iednego lecżą á drugyemu dzwonią. *RejWiz* 66. [*Cf Przeni*: **a)** *CzechEp* [407]].

2. *Grac na cymbalach i na innym instrumencie idiofonicznym* (2) : A (ták) z nimi Heman y Ieduthun trąbiąc y dzwoniąc [*cum tubis et cymbalis, audire facientes*] *BudBib* 1.Par 16/42.

Zwrot: »w dzwonki dzwonić« (1): áby płáczu [*Jowisza*] nie łtychác było/ w bębny biły y w dzwonki dzwoniły *BielKron* 20v.

3. *Wydawać dźwięki, dźwięczeć, brzmieć* (7) :

a. *O dzwonie i dzwonku; tinnire Mqcz; sonare, ti(n)tinnare, tintinnire Cn* (6) : Tinnio, Brzmię/ dźwięczę/ zwońię/ proprie Metallorum. *Mqcz* 456b.

dzwonić czym (1): DZwońże miły Zygmuncie/ tymi trzemi głófy *RejZwierz* 105.

Fraza: »(d)zwoń(ek) dzwoni« (4): A gdyż iuż bliłko Rzymu był/ ięły włzytki dzwony w mieście dzwonić *HistRzym* 38v; A tedy zwońy będą zwońić/ to ieft miłofierne wczynki/ będą przyjemne pánu Bogu *HistRzym* 41; y dzwony łamy bez żadney ręki/ ludzkiey dzwoniły. *SkarŻyw* 546, 527.

b. *O wrażeniach akustycznych wywołanych zaburzeniami w narządzie słuchu* (1) :

Fraza: »zwońi w vszu« (1): Zyły w łámych wśzu [zacęte]/pomagáią przeciw drzeniu głowy/ y kiedy zwońi w wśzu *SienLek* 36v.

Synonimy: **1.** *bić, brzękać, uderzać*; **3.** *brzęczeć, brzękać, brzmieć, dźwięczeć*.

Formacje współrdzenne: *wydzwonić, zadzwonić; wydzwoniać*.

Cf **DZWONIĄCY, DZWONIENIE**

